

Міністерство освіти і науки України
Інститут української мови НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Міжнародні наукові читання,
присвячені пам'яті доктора філологічних наук, професора,
завідувача кафедри сучасної української мови ЧНУ
НИНИ ВАСИЛІВНИ ГУЙВАНЮК

14 листопада 2014 р.

Чернівці
Чернівецький національний університет
2014

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ „УРЯДОВОГО ВІСТНИКА ПРАВИТЕЛЬСТВА КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ (ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ)”

Василь Шаркань

ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

„Урядовий вістник правительства Карпатської України (Підк. Руси)” (далі УВ) – офіційне видання президії уряду Підкарпаття періоду автономії. Виходило з жовтня 1938 р. до березня 1939 р. Перший номер надрукований в Ужгороді, наступні – в Хусті.

В урядовому оголошенні за підписом прем'єр-міністра А. Бродія, яке було опубліковане в першому номері УВ (20 жовтня 1938 р.), було проанонсовано, що видання виходитиме російською мовою з офіційним перекладом урядових розпоряджень українською [УВ, 1938, № 1, с. 1]. Однак уже наступний номер надрукований українською літературною мовою, бо москвофіла А. Бродія заарештували, а прем'єр-міністром став представник українського напрямку – А. Волошин.

Оскільки в УВ публікували офіційні документи, то мова часопису – це мова уряду Карпатської України з характерними рисами офіційно-ділового стилю (логічність викладу, чітка структура тексту, вживання термінів, штампів, кліше, використання складних синтаксичних конструкцій тощо).

На синтаксичному рівні мова УВ відображає особливості, які усталилися в сучасній українській літературній мові. Ненормативні з сучасного погляду синтаксичні риси поодинокі: 1) інакша відмінкова форма іменника у приєднаниково-іменникових конструкціях: *карне поступовання, розпочате... у цивільних карних судів або у державних прокуратурій* [УВ, 1938, № 3, с. 21] – суч. літ. форма *у судах, у прокуратурах; у спорі позиваючого Д-ра Якуба Майора... проти позиваному Степанові Палагуничеві* [УВ, 1939, № 8, с. 29] – суч. літ. *проти відповідача Степана Палагунича*; 2) приєднаникові конструкції там, де в суч. літ. мові приєднаників немає; насамперед це приєднаник для у назвах державних установ і посад держслужбовців: *адвокатської палати для Підкарпатської Руси* [УВ, 1938, № 4,

с. 30]; *Міністер для управи Підкарпатської Руси* [УВ, 1938, № 2, с. 17]; у ряді випадків паралельно вжито конструкції з прийменниками і без них: *з міністерства для комунікацій й справ господарських і з міністерства комунікацій й справ господарських* [УВ, 1938, № 5, с. 35]; *про утворення господарської ради для Підкарпатської Руси і засновується... Господарська рада Підкарпатської Руси* [УВ, 1938, № 3, с. 24]; 3) відсутність прийменників там, де для суч. укр. літ. мови характерні конструкції з прийменниками: *Це оголошення набуває обов'язуючої сили днем оголошення* [УВ, 1939, № 8, с. 28] – суч. літ. *з дня*; 4) використання інакших, ніж у суч. літ. мові, прийменників: а) *в* там, де сьогодні використовується *на*: *при зміні границь нашої держави остали в території, що була віддана Мадяриціні* [УВ, 1938, № 2, с. 19]; б) *по*, після в значенні „відповідно до”: *уділювання концесій на промисли гостинничі і шинкові по § 22. поз. 15 закона з дня 10 жовтня 1924* [УВ, 1938, № 2, с. 17]; *політичними карними вчинками після цього розпорядження уважаються...* [УВ, 1938, № 3, с. 21]; в) *по* там, де в суч. літ. мові використовується *за*: *по курсу* [УВ, 1939, № 8, с. 29]; г) *о* паралельно з нормативним із сучасного погляду *про*: *зголоситься о це писемчим поданням* [УВ, 1938, № 2, с. 18], *коли ж розходить-ся о услівну кару* [УВ, 1938, № 3, с. 21]; пор. *розпорядження... про мову (язик) навчання* [УВ, 1938, № 3, с. 22]; г) *під* – до там, де в суч. укр. літ. мові вживаються *від* – *до*: *якийсь карний вчинок згаданий під буквами а) до г)* [УВ, 1938, № 3, с. 22] – суч. *від пункту а) до г)*; 5) в УВ дуже рідко натрапляємо на вживання еднального сполучника *а* в значенні „і” (вплив чеської мови): *Зб. з. а р.* – скороч. від *Збірник законів а розпоряджень* (суч. і *розпоряджень*) [УВ, 1939, № 7, с. 23]. У документах періоду Карпатської України, які не були опубліковані, такий сполучник трапляється частіше.

УВ сприяв утвердженню на Закарпатті вишуканої української літературної мови, яка на синтаксичному рівні близька до норм, що усталилися в літературному вжитку сьогодні.